

իրեն արժեք բարձր հոտը հալին, ու գապուած ոսկորի կրծել մը: Միտքը թափառեցաւ այդ մեկուսացման շուրջ ու զգուեցաւ: Զեռքը ինքն իրեն վար ինկաւ բռնելիքէն. մտաւ գրպանը:

Կծծի իւր սարօքն: Մըմնջեց ավստսամքով: Յետոյ ամուր զարկաւ կրունկները աստիճաններէն վար: Ան զգումնէն պիտի թփնէր ալ, եթէ չտեսներ մեզ: Կլլեց հաւաքածը առնելու համար մեր բարեւը:

- Պրն. Տնօրէնը Զեզ կ'ուզէ:

- Ըսէ՛ր Պրն. Արուսեանին ալ:

Ուսերուն վրայէն կը ժպտէր մեզի: Տեսած էր մեզ կօշկակարին մօտ, լսած մեր խօսքերը:

- Բիչ մը սպասեցէ՛ք տղաք, հաւը թող մարսէ:

Մեր ուժէն վեր հեզնութիւն մը կար այդ մարդուն լեզուին մէջ: Թափափած, թուրքերան այդ հսկան չէինք սիրեր, բայց կը փնտռէինք իր սրախօսութիւնները, ընդհանրապէս ուռուցիկ, գովասանք իրեն կամ զանազաններու, երբեմն ալ անզգուշ, նոյն իսկ դիտումնաւոր ֆողագերծումներ իր պաշտօնակիցներուն գործունէութենէն: Դիտմամբ, կ'արագացնէինք մեր ֆայլերը ու կը ժպտինք իրարու:

Առաջին հարուածին իսկ դուռը բաց է, ու ինք պատրաստ. սովորական դաժան ու ճակնդեղ դէմք: Իսկ պնակը չկայ:

Ա. ԽԱԶԱՏՈՒԻՆԻԱՆ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆԸ ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ «ԸՆԿԵՐ Բ. ՓԱՆԶՈՒՆԻ» ՎԷՊՈՒՄ

Իր ստեղծումից շուրջ ութ տասնամեակ յետոյ, ունենալով արտասահմանեան բազմաթիւ հրատարակութիւններ, 1989 թուին Նրեւանում վերջապէս լոյս տեսաւ Նրուանդ Օտեանի «Ընկեր Բ. Փանջունի» վէպը՝ հայ ֆաղափական երգիծանքի գլուխգործոցը: Մինչ այդ՝ երգիծավէպն արգիլուած էր Խորհրդային Ներկրում, ընթերցող լայն շրջաններին՝ անմատչելի: Սակաւ բացառութիւնները միայն կարող էին ըմբռնել այդ վէպը, այն էլ թափուն, առանց բարձրաձայն մտորելու յանդգնութեան . . . : Վէպի արտասահմանեան հրատարակութիւնների օրինակները պահուում էին գրադարանների յատուկ բաժիններում, իսկ իրենց ունեցած հաս ու կենտ օրինակները մարդիկ սրբազան մասունքի պէս երկիւղածօրէն փոխանցում էին միայն ամենավստահելի մտերիմներին . . . :

Իսկ ինչո՞ւ էր արգելուած Խորհրդային Կարգերից շուրջ մէկ տասնամեակ առաջ ստեղծուած երկը: Այս հարցին միանշանակ ու սպառնիչ պատասխան տալն առայժմ դժուար է, սակայն կարելի է վստահ ասել, որ գլխաւոր պատճառներից մէկը այն նեղմիտ, գեղարուեստական երկը միմիայն ձեռնտու գաղափարների դիտանկիւնից գնահատելու կաղապարային չափանիշներով առաջնորդուող պաշտօնական ֆննդատութիւնն էր, որը թէւ չէր էլ ուրանում «Ընկ. Բ. Փանջունու» գեղարուեստական ուժն ու արժանիքները, նոյնիսկ գովեստներ էլ չէր խնայում, բայց համարում էր Խորհրդային երկրում ընթերցանութեան համար ոչ յանձնարարելի՝ «ինչպէ՛ս կարելի է» սկզբունքով: Ուրեմն տարօրինակ պիտի չհամարել, որ Օտեանի երկերի ժողովածուները մեզանում տպում էին առանց այդ վէպի, առանձին հրատա-

իրեն արժեք թարմ հոտը հալին, ու զսպուած ոսկորի կրծել մը: Միտքը թափանցաւ այդ մեկուսացման շուրջ ու զգուեցաւ: Ձեռքը ինքն իրեն վար ինկաւ քոնելիքէն. մտաւ գրպանը:

Կծծի իւր սարօքն: Մըմնջեց փսոսանքով: Յետոյ ամուր զարկաւ կրունկները աստիճաններէն վար: Ան զգուանքէն պիտի թփնէր ալ, եթէ չտեսներ մեզ: Կլից հաւաքածը առնելու համար մեր բարեւը:

– Պրն. Տնօրէնը Ձեզ կ'ուզէ:

– Ըսէ՛ք Պրն. Արուեսանին ալ:

Ուսերուն վրայէն կը ժպտէր մեզի: Տեսած էր մեզ կօշկակարին մօտ, լսած մեր խօսքերը:

– Քիչ մը սպասեցէ՛ք տղաք, հաւը թող մարսէ:

Մեր ուժէն վեր հեգնութիւն մը կար այդ մարդուն լեզուին մէջ: Թափփած, թուրքերան այդ հսկան չէինք սիրեր, բայց կը փնտէինք իր սրախօսութիւնները, ընդհանրապէս ուռուցիկ, գովասանք իրեն կամ զանազաններու, երբեմն ալ անզգուշ, նոյն իսկ դիտումնաւոր ֆողագերծումներ իր պաշտօնակիցներուն գործունէութենէն: Դիտմամբ, կ'արագացնէինք մեր քայլերը ու կը ժպտինք իրարու:

Առաջին հարուածին իսկ դուռը բաց է, ու ինք պատրաստ. սովորական դաժան ու ճակնդեղ դէմքը: Իսկ պնակը չկայ:

Ա. ԽԱԶՍՏՈՒՐԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆԸ ԵՐՈՒԱՆԴՈՍԵԱՆԻ «ԸՆԿԵՐ Բ. ՓԱՆՋՈՒՆԻ» ՎԷՊՈՒՄ

Իր ստեղծումից շուրջ ութ տասնամեակ յետոյ, ունենալով արտասահմանեան բազմաթիւ հրատարակութիւններ, 1989 թուին Նրեւանում վերջապէս լոյս տեսաւ Նրուանդ Օտեանի «Ընկեր Բ. Փանջունի» վէպը՝ հայ քաղաքական երգիծանքի գլուխգործոցը: Մինչ այդ՝ երգիծանքի արգիլուած էր Խորհրդային Նրկրում, ընթերցող լայն շրջաններին՝ անմատչելի: Սակաւ բացառութիւնները միայն կարող էին ըմբռնել այդ վէպը, այն էլ թափուն, առանց բարձրաձայն մտորելու յանդգնութեան . . . : Վէպի արտասահմանեան հրատարակութիւնների օրինակները պահուում էին գրադարանների յատուկ բաժիններում, իսկ իրենց ունեցած հատուկ կենտ օրինակները մարդիկ սրբազան մասունքի պէս երկիւղածօրէն փոխանցում էին միայն ամենավստահելի մտերիմներին . . . :

Իսկ ինչո՞ւ էր արգելուած Խորհրդային Կարգերից շուրջ մէկ տասնամեակ առաջ ստեղծուած երկը: Այս հարցին միանշանակ ու սպառիչ պատասխան տալն առայժմ դժուար է, սակայն կարելի է վստահ ասել, որ գլխաւոր պատճառներից մէկը այն նեղմիտ, գեղարուեստական երկը միմիայն ճեղքնաբեր գաղափարների դիտանկիւնից գնահատելու կաղապարային չափանիշներով առաջնորդուող պաշտօնական քննադատութիւնն էր, որը թեւէ չէր էլ ուրանում «Ընկ. Բ. Փանջունու» գեղարուեստական ուժն ու արժանիքները, նոյնիսկ գովեստներ էլ չէր խնայում, բայց համարում էր Խորհրդային երկրում ընթերցանութեան համար ոչ յանձնարարելի՝ «ինչպէ՛ս կարելի է» սկզբունքով: Ուրեմն տարօրինակ պիտի չհամարել, որ Օտեանի երկերի ժողովածուները մեզանում տպւում էին առանց այդ վէպի, առանձին հրատար-